

BULLETIN

No 235 / 5 - 2015

Společnosti přátel historie města Chrastavy

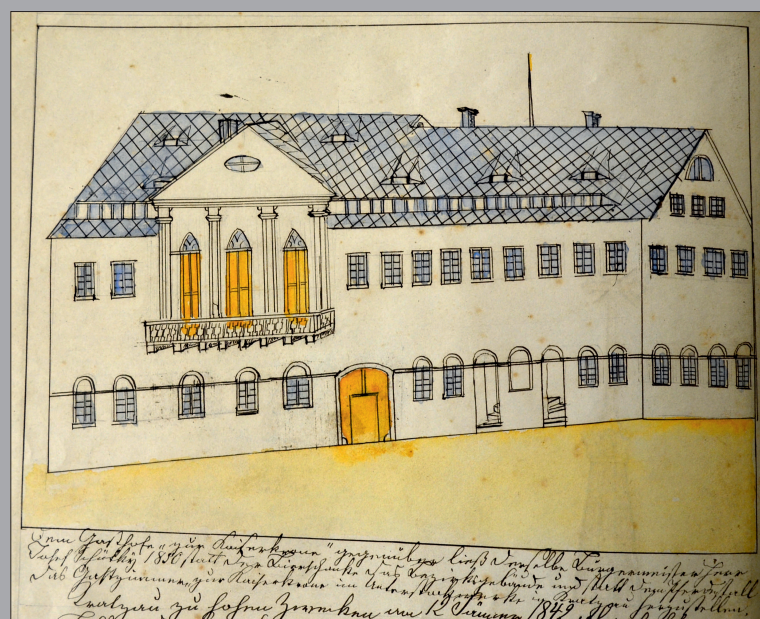
O chrastavských nárožních a odrazových kamenech

...Práskání biče, pravidelné klapání koňských podkov, vozka sedící na kozlíku vozu či kočáru, vrzání loukoťových kol... někdy i děti pobíhající za spřežením. Zkuste si vybavit tento všední obraz ze 17. či 19. století, třeba v ulicích města Kratzau – Chrastavy. A právě zde hledejme důvod výstavby tzv. nárožních, ochranných či odrazových kamenů. Najdete je při troše pozornosti v každém městě s delší než staletou historií. Vyskytují se všude tam, kde v minulosti jezdily v ulicích a uličkách povozy a kočáry tažené koňmi, zejména při vjezdech do dvorů, v zatáčkách či na křižovatkách v zástavbě.

Tzv. „nárožáky“, jak se jim také občas slangově říká, byly vsazovány do první řady nadzemní části základů domů. Jako materiálu byl použit většinou místně dobře dostupný kámen – na Chrastavsku převážně žula a pískovec. Tyto kameny měly za úkol ochránit soklové zdivo, ostění

vjezdů, rohy domů a později i dešťové svody před koly loukoťových vozů. Stávalo se totiž velmi často, že při zatáčení úzkými uličkami se bez těchto nárožních kamenů povedlo urazit vozem část zdi a poškodit dům, nebo naopak rozbít vůz, vylomit kolo a rozsypat náklad.

Nárožní kameny byly 30 – 80 centimetrů vysoké a měly nejčastěji kónický tvar. Některé z nich jsou i všelijak zdobené, aby nesplňovaly jen svou funkci ochrannou, ale také estetickou. Charakter a tvar těchto kamenů vypovídal i o významu ulice, ale i o zámožnosti majitele stavby, do níž byly vsazeny. Později s rozvojem litiny (počátek 19. století) se začaly vyrábět nárožní ochranné prvky i litinové. Tvary se i velmi různily (zejména ve větších městech) a měly např. tvar koule, polokoule, válce, kuželu, jehlanů či homole.

Ilustrace z andělohorské kroniky Floriana Amtsbüchlera (1819-1891) zobrazuje budovu chrastavské restaurace Koruna (Zur Krone). Uprostřed v průjezdu najdete i náznačení nárožních kamenů.

Stejný typ nárožních kamenů při vjezdu do bývalého dvora radnice čp. 1. Tyto kameny se dodnes zachovaly ve výborném stavu. Foto: I. Vydra, 2014

Dnes už sice nárožní kameny neplní svoji funkci, ale jsou zajímavými němými svědky dávné i ne tak dávné historie. Jsou zpravidla staré stejně jako domy, do kterých jsou vsazeny. Na území hlavního města Prahy jsou známy i šest set let staré exempláře.

Dnes jsou tyto kameny ponejvíc pravidelně zalévány močí kolemjdoucích psů....

Na území Chrastavy se s nárožními a odrazovými kameny můžeme setkat při troše pozornosti téměř na každém rohu v centrální části města, ale i v místech od centra vzdálenějších. Jsou na rozích domů v křižovatkách, při vjezdech do bývalých provozoven a dvorů (bývaly i ve vjezdech do měšťanských domů či palácových zahrad). Najdeme je však i u cest ve volném prostoru tam, kde kámen zůstal a dům byl zbořen (např. na kraji Liberecké ulice za muzeem).

Krásný a velice zachovalý pár odrazových kamenů se v Chrastavě nachází např. u brány při vjezdu do dnešního zdravotního střediska v Polní ulici, dům čp. 175. Jsou to pravděpodobně nejmladší objekty sloužící k tomuto účelu umístěné v Chrastavě. Usuzuji tak proto, že stavba tzv. *Bezirks-Krankenkasse* (tedy Oblastní zdravotní pojišťovny), byla na kraji tehdejší *Meierhofweg* postavena až v roce 1924. A to včetně žulové podezdívky a sloupů plotu kolem objektu a již zmíněné vjezdní brány, jejíž součástí jsou.

Nahoře: Detailní fotografie žulového „nárožáku“ u vjezdu do dvora u čp. 175 v Polní ulici. Vpravo: Celkový pohled na vjezdovou bránu. Foto: I. Vydra, 2014

Nárožní kámen u čp. 93 v Mlýnské ulici (v jihovýchodním rohu parku u Führichova domu) je zástupcem typu vloženého do rohových základů domu. Tento byl vyňat z původního domu, který zde donedávna stál, a dnes je volně před novým domem. Materiál – pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

S dalším nárožním kamenem kónického typu se můžeme setkat na křižovatce Frýdlantské a Spojovací ulice v rohu čp. 138 (řeznictví Ondřich). Materiál – pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

Nárožní kámen na křižovatce náměstí, Spojovací a Frýdlantské. Je součástí domu čp. 50 (květinářství). Materiál – žula. Foto: I. Vydra, 2014

Některé z dochovaných chrastavských nárožních a odrazových kamenů

Náměstí 1. máje čp. 144, pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

Vjezd k domu – Žitavská čp. 354, pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

Párový nárožní kámen ochraňující vjezd do domu čp. na náměstí 1. máje, pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

Vjezd k domu – Frýdlantská čp. 476, pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

Nárožní kámen u čp. 106 Mlýnská ulice, pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

1. Kresba chrastavského stavitele H. Möseho zachycuje oblast dnešního autobusového nádraží (pohled je od dnešních schodů směrem k Poště). Domy vpravo dodnes stojí, vlevo byly zbořeny. Nárožní kámen u čp. 200 na rohu domu se nedochoval.

2. Družstevní čp. 118, pískovec. Foto: I. Vydra, 2014

3. Nádražní čp. 200, žula. Foto: I. Vydra, 2014

1. Dobová pohlednice restauračního zařízení „Arbeitsheim“ – Lidový dům. Brána vpravo již nestojí. Na snímku jsou patrné vjezdové odrazové kameny.
2. Pohlednice ukazující nám čilý ruch v ulici Žitavské (Zittaugasse) ze severozápadního rohu náměstí. I zde najdete v pravém dolním rohu nárožní kámen, ochraňující roh nemovitosti pana Tauchmanna s obchodem párnictví a prodejem knih.

3. Nárožní ochranný patník v Lázeňské ulici v Praze.
Zdroj: internet.
4. Zdobení nárožní kámen v Praze – Starém Městě na rohu Husovy ulice a ulice Na Perštýně.
Zdroj: internet.
5. Dvojice nárožních kamenů chránící vjezd do jednoho z historických domů v Domažlicích.
Foto: J. Zahurancová, 2015

Seznam objevených nárožních kamenů na území Chrastavy:

1. Náměstí 1. máje čp. 1 – vjezd do radnice
2. Náměstí 1. máje čp. 144 – nárožní
3. Náměstí 1. máje čp. 50 – nárožní
4. Náměstí 1. máje čp. 50 – vjezd do dvora z Frýdlantské ul.
5. Náměstí 1. máje čp. 138 – nárožní
6. Náměstí 1. máje čp. 251 – vjezd
7. Náměstí 1. máje čp. 347 – nárožní (uražený)
8. Liberecká ul. – parkoviště před čp. 39
9. Žitavská čp. 354 – vjezd
10. Frýdlantská čp. 476 – vjezd
11. Malá Kostelní čp. 146 – nárožní (uražený)
12. Malá Kostelní čp. 145 – nárožní (uražený)
13. Mlýnská čp. 85 – vjezd
14. Mlýnská čp. 93 – nárožní vyjmutý
15. Mlýnská čp. 106 – nárožní
16. Kostelní čp. 124 – brána k faře
17. Družstevní čp. 118 – nárožní
18. Družstevní čp. 109 – u zkratky k faře
19. Nádražní čp. 200 – vjezd, nárožní?
20. Nádražní čp. 201 – vjezd
21. Nádražní čp. 202 – vjezd
22. Polní čp. 175 – vjezd k objektu

Budete-li pozorně listovat starými pohlednicemi či fotografiemi Chrastavy, zjistíte, kolik těchto ochranných kamenů naši předci zřídili a o jak běžnou věc se jednalo.

Připravil: Ivan Vydra, 2015

BULLETIN

Společnosti přátel historie města Chrastavy

No. 235, vyšlo v květnu 2015

Vydává jako přílohu Chrastavských listů a pro svoji potřebu Společnost přátel historie města Chrastavy.
Toto číslo připravil: Ivan Vydra

Napsat nám můžete na
e-mail: sphmch@volny.cz